

LITTERATUR

Gunnel André, *Det står skrivet – med inblickar mellan raderna. Kommentarer till Den svenska evangeliebokens gammaltestamentliga texter* (Uppsala: Bibelakademiförlaget, 2011), 499 sid.

Sedan årtionden har predikotextkommentarer publice-rats i olika fora, främst utkast över texter ur de fyra evangelierna. Tidvis har också övriga evangelieboks-texter ägnats utrymme, och denna bok behandlar samtliga gammaltestamentliga läsningar enligt 2002 års evangeliebok för Svenska kyrkan. Detta är i sig ett storverk, som inte förminsas av att det enda psaltar-avsnitt som behandlas är det som står som GT-läsning och därmed potentiell predikotext; respektive fir-ningsdags årgångsgemensamma psaltarsalm förbigås alltså.

Gunnel André, docent i Gamla testamentets exege-tik vid Uppsala universitet och präst i Svenska kyrkan, medverkade redan i Verbums exegetisk-homiletiska kommentarserie till 1983 års evangeliebok och publi-cerade 1987 i *Svensk kyrkotidning* en dubbelartikel om att predika över gammaltestamentliga texter. Hon är alltså väl förberedd inför den uppgift hon här ge-nomfört. De enskilda textkommentarerna föregås av en inledning med vissa exempel på hur man inte bör göra vid umgänge med GT-texter och med orientering om för tolkningen behövliga upplysningar om textens genre, tillkomstmiljö, språkliga och översättningsmä-siga drag och om vad inplaceringen i evangelieboken medför. Kommentarer vill vara lättillgängliga och pedagogiska, perspektivet är ”hermeneutiskt och där så är möjligt...feministiskt” (sid 28) och ett syfte är att ge läsaren nya upptäckter.

För denna anmälan har jag läst några tiotal av kommentarerna, och dessa motsvarar väl sitt syfte. Mot bakgrund av gjord analys ges många tankeväck-ande synpunkter, inte sällan avslutade med ”!”. Rätt ofta finns också formuleringar som kan bli predikoin-ledningar som fångar församlingens uppmärksamhet och så kan slå en bro mellan texten och nuet.

Boken ska läsas utifrån innehåll, inte utifrån ut-formning. Tyvärr är nämligen tryckfelet och inkonse-kuenserna fler än vad som är acceptabelt. Som exem-pel kan nämnas att en och samma textkommentar en gång skriver ”you tube” men nästa gång ”YouTube” (sid 258f; fö första gången jag ser hänvisningar till denna sajt i exegetiska verk). Riktigt illa är att listan ”Kommenterade texter” (sid 9-15), där siffrorna i hö-gerspalten rimligen är tänkta som sidnummer i en in-nehållsförteckning, ger felaktiga sidhänvisningar i alla de 20 fall som jag stickprovsvis kollat. Man får istället använda sig av listan över kyrkoårets sön- och helg-dagar eller ställregistren i bokens slut; stickprovsvis stämmer dessa.

Magnus Evertsson
Doktorand, Lund

Hanna Källström, *Domkyrkan som andaktsmiljö under senmedeltiden. Linköping och Lund* (Skellefteå: Artos & Norma bokförlag, 2011), 367 sid.

Hanna Källström anger att det övergripande syftet med hennes undersökning ”är att studera katedralens funktion som andaktsmiljö och att försöka återskapa lekmännens besök utifrån nyckelorden *platser, tid-punkter, föremål och (bild) motiv*” (s.10). De olika avsnitten i undersökningen utgår alla från dessa fyra nyckelord. Lekmännens andakt står i centrum. Det innebär att prästerskapets officiella liturgi får stå till-baka. Konst och fromhetsliv står i centrum vilket in-nebär att projektet ligger ”i skärningspunkten mellan praktisk teologi och konstvetenskap”.

Undersökningen har två begränsningar, dels tas en-dast två katedraler – Linköping och Lund – upp, dels omfattar tidsperioden tiden från 1400-talets början till reformationen. I båda fallen är det tillgången på mate-riäl som avgjort begränsningarna.

Källmaterialet till en undersökning om lekmännens besök och aktiviteter i katedralerna är, som påpekas, ”fragmentariskt”. Källström använder avlatsbrev som varit starkt styrande för lekmännens agerande. Särskilt betydelsefulla är de tre avlatsbrev från 1412 för Linköpings domkyrka, utfärdade av ett antal ro-merska kardinaler och biskopar. De innehåller ovan-ligt detaljerade och välinformerade uppgifter om den medeltida inredningen och andaktslivet där. Utöver avlatsbrev bygger avhandlingen för båda katedra-lerna på ett mycket differentierat källmaterial, såsom donationshandlingar, arkeologiska, arkitektoniska och konstvetenskapliga källor liksom på teologiska, litur-giska och profanhistoriska samt legendsamlingar.

Beskrivningen av andaktsmiljön i de båda katedra-lerna inleds med en byggnadshistorisk översikt över båda. Utifrån de inledningsvis angivna nyckelorden görs sedan en undersökning av hur respektive dom-kyrka konkret kan ha använts av lekmännen vid deras personliga andakter. Som viktiga platser framstår helt naturligt altaren till Maria och helgon. Båda katedra-lerna har också gravar som blev föremål för lekmän-nens besök. I Linköping fanns Nils Hermanssons och Björn av Klockrikes gravar och i Lund Andreas Sune-sens grav.

Lekmannaaktiviteterna har också varit förbundna med viktiga tidpunkter i kyrkoåret, t.ex. påsk och pingst, Kristi lekamens fest. I Linköping har man lyft fram Nils Hermanssons skrinläggningsdag och i Lund Knut konungs och Laurentius, kyrkans skyddshel-gons, festdagar. Slutligen har också bilder och motiv haft stor betydelse för andaktsutövningen. Här möter vi dopfont, skulpturer och bilder av Maria och helgon samt relikier och den invigda hostian.

Efter genomgången av de båda domkyrkorna var för sig gör Källström i ett särskilt kapitel en jämförel-se mellan dem. Där sätter hon också in dem i ett större sammanhang och belyser framställningen med exem-